Valiokunnan lausunto HaVL 28/2020 vp– E 128/2020 vp

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje komission tiedonannosta EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021—2025

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje komission tiedonannosta EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021—2025 (E 128/2020 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje komission tiedonannosta EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021—2025 (E 128/2020 vp): Hallintovaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä EJ 24/2020 vp — E 128/2020 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):
- neuvotteleva virkamies Elina Kotovirta, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Anne Lamminmäki, sisäministeriö
- kehittämisneuvos Aarne Kinnunen, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Jaakko Sonck, Poliisihallitus

VALTIONEUVOSTON SELVITYS JA JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on antanut 24.7.2020 Euroopan turvallisuusunionistrategian ja osana sitä tiedonannon EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021—2025. Neuvosto on todennut yksiäänisesti komission esityksen olevan epätasapainoinen, minkä vuoksi puheenjohtajavaltio on lähtenyt muodostamaan komission tiedonannon pohjalta EU:n uutta huumausainestrategiaa, jossa tarjonnan rajoittamisen eli lainvalvontaviranomaisten toimet ja kysynnän vähentämisen eli sosiaali- ja terveysviranomaisten toimet olisivat neuvoston edellyttämällä tavalla paremmin tasapainossa.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2020 vp

Valtioneuvosto on toimittanut selvityksen komission tiedonannosta E-kirjeellä 128/2020 vp ja täydentänyt sitä jatkokirjeellä (EJ 24/2020 vp — E 128/2020 vp) puheenjohtajavaltion johdolla luonnostellusta EU:n huumausainestrategiasta.

Valtioneuvoston kanta

E-kirje E 128/2020 vp

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti kannatettavana komission näkemystä jäsentää strategista ajattelua uudella tavalla, jonka tavoitteena on tehostaa toimia kaikilla huumausainepolitiikan osa-alueilla. Tämän vuoksi valtioneuvosto pitääkin erittäin valitettavana sitä, että ohjelma jää jokseenkin epätasapainoiseksi tarjonnan rajoittamisen eli lainvalvontaviranomaisten ja oikeusviranomaisten toimien ja kysynnän vähentämisen eli sosiaali- ja terveysviranomaisten toimien välillä. Valtioneuvosto näkee, että laittomiin huumausaineisiin liittyviä laajoja ja monialaisia ongelmia käsiteltäessä turvallisuusnäkökulman ohella terveys- ja sosiaalinäkökulma on keskeinen.

Valtioneuvosto pitää sinänsä onnistuneina komission ohjelman mukaisia toimia tarjonnan rajoittamiseen ja lainvalvontaviranomaisten toimiin esitettyjä painopisteitä, kuten monialainen viranomaisyhteistyö, digitaalisten huumemarkkinoiden monitorointi ja tiedonvaihdon tehostaminen.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että komission esitys huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi on aiempien seitsemän vuoden sijaan viidelle vuodelle. Tätä muutosta valtioneuvosto pitää kannatettavana. Näin strategisten toimien rahoitus saadaan rytmitettyä paremmin monivuotisen rahoituskehyksen voimassaoloon.

Koska komission esitys jää valitettavan epätasapainoiseksi, valtioneuvosto pitää hyvänä puheenjohtajavaltio Saksan esitystä uuden yhteisen asiakirjan laatimiseksi komission tiedonannon pohjalta. Uuden asiakirjan laadinnassa valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, että tulevassa asiakirjassa tarjonnan rajoittamisen eli lainvalvontaviranomaisiin liittyvä osuus ja kysynnän vähentämisen eli sosiaali- ja terveysviranomaisiin liittyvä osuus ovat tasapainossa. Asiakirjassa on myös tärkeä huomioida hallinnonalojen yhteiset vastuualueet mukaan lukien yhteistyö kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen kanssa.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan jatkotyössä tulee vahvistaa ehkäisevän työn, hoidon ja haittojen vähentämisen näkökulmaa ja nostaa selkeämmin esille myös EU-tason huumausainepolitiikalle merkitykselliset kansainväliset strategiat ja asiakirjat. Niin ikään ihmisoikeuskysymykset sekä toisaalta kansalaisyhteiskunnan rooli tulisi nousta selkeämmin esille kuin komission tiedonannossa.

Jatkokirjelmä EJ 24/2020 vp — E 128/2020 vp

Valtioneuvosto katsoo, että puheenjohtajavaltion johdolla valmistellussa strategiassa on asianmukaisesti kiinnitetty huomiota komission tiedonannossa neuvoston toimesta todettuihin puutteisiin ja ne on otettu strategiaa työstettäessä riittävällä tavalla huomioon. Tarjonnan rajoittamisen, eli lainvalvontaviranomaisten toimet, ja kysynnän vähentämisen, eli sosiaali- ja terveysviranomaisten toimet, ovat nyt paremmin tasapainossa. Valtioneuvoston aiemman kannan mukaisesti

ehkäisevän työn, hoidon ja haittojen vähentämisen näkökulmaa on vahvistettu. Niin ikään valtioneuvoston tavoitteiden mukaisesti ihmisoikeuskysymykset sekä toisaalta kansalaisyhteiskunnan rooli saavat puheenjohtajavaltion johdolla luonnostellussa strategiassa selkeämmän painoarvon. Myös rikosseuraamuksille vaihtoehtoisten ratkaisukeinojen tärkeyttä painotetaan.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että lainvalvontaviranomaisten toimien osalta uusi strategia-asiakirja noudattaa komission tiedonannon onnistuneeksi katsottua linjaa. Vuoden 2013–2020 strategiaan verrattuna painotus lainvalvontaviranomaisten toimien vahvistamiseen on selkeä.

Valtioneuvosto pitää kiitettävänä myös sitä, että ns. näyttöön perustuvat toimet tulevat esille aiempaa vahvemmin uuden tutkimusta, innovaatiota ja tulevaisuuden näkymiä käsittelevän osion myötä. On hyvä, että strategiassa nostetaan esiin tutkimuksen ja innovoinnin vahvistamisen merkitys uhkien torjunnassa ja lainsäädännön ja osaamisen kehittämisessä.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan on tärkeää, että puheenjohtajamaan strategialuonnoksessa on nostettu korostetummin esille kansainvälisten sopimusten ia asiakirjojen merkitys. Erityisesti YK:n yleiskokouksen erityishuumausaineistunnossa vuonna 2016 laadittu UNGASS-asiakirja ja YK:n Kestävän kehityksen agenda saavat enemmän painoarvoa.

Valtioneuvosto pitää hyvänä sitä, että puheenjohtajavaltio on kehittänyt EU-tason strategia-asiakirjaa tiiviisti jäsenvaltioita ja muita oleellisia toimijoita ja sidosryhmiä, kuten kansalaisjärjestöjä, kuullen. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan nyt luonnosteltu strategia antaa hyvän ja komission tiedonantoa tasapainoisemman pohjan toimien konkretisoimiseksi toimintasuunnitelman avulla, joka tullaan laatimaan tulevan puheenjohtajavaltio Portugalin johdolla.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan komissio antoi heinäkuussa 2020 Euroopan turvallisuusunionistrategian ja osana sitä tiedonannon EU:n huumeidenvastaiseksi ohjelmaksi ja toimintasuunnitelmaksi vuosille 2021—2025. Tiedonannon mukaan komission tavoitteena on ollut asettaa huumausaineiden vastaisessa ohjelmassa järjestäytynyttä rikollisuutta ja huumeongelmia koskevat EU:n toimet EU:n poliittisen ohjelman ytimeen. Komissio korostaa sen tarkoittavan entistä vahvempaa yhteistyötä kaikkien toimijoiden sekä paikallisen, kansallisen ja EU:n tason viranomaisten kesken. Komission huumausaineiden vastainen ohjelma pohjautuu kahdeksaan strategiseen painopisteeseen, jotka on jaettu kolmen päälinjan alle: turvallisuuden parantaminen — huumausainemarkkinoiden häirintä; ennaltaehkäisy ja tietoisuuden lisääminen sekä huumausaineisiin liittyvien haittojen käsittely.

Neuvosto on katsonut komission esityksen olevan epätasapainossa. Myös valtioneuvoston kannassa todetaan komission esityksen jääneen valitettavan epätasapainoiseksi ja pidetään hyvänä sitä, että puheenjohtajavaltio Saksa on tehnyt esityksen uuden yhteisen asiakirjan laatimiseksi komission tiedonannon pohjalta. Hallintovaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä, että uudessa asiakirjassa huumausaineiden tarjonnan rajoittaminen eli lainvalvontaviranomaisiin liittyvä osuus ja kysynnän vähentäminen eli sosiaali- ja terveysviranomaisiin liittyvä osuus olisivat ta-

sapainossa. Turvallisuusnäkökulman ohella myös ennaltaehkäisy ja haittojen vähentäminen ovat laittomiin huumausaineisiin liittyvissä asioissa keskeisiä.

Jatkokirjeessä on tehty selkoa puheenjohtajavaltion tekemästä uudesta luonnoksesta EU:n huumausainestrategiaksi. Asiakirja jakautuu kolmeen politiikkalohkoon: I) huumeiden tarjonnan vähentäminen: turvallisuuden vahvistaminen, II) huumeiden kysynnän vähentäminen: ehkäisy, hoito ja sosiaalipalvelut ja III) huumeisiin liittyvien haittojen vähentäminen, sekä kolmeen poikkileikkaavaan teemaan: IV) kansainvälinen yhteistyö, V) tutkimus, innovaatiot ja tulevaisuuden näkymät ja VI) koordinaatio, hallinto ja toimeenpano. Strategialuonnokseen ei sisälly tässä vaiheessa vielä toimintasuunnitelmaa, vaan tuleva puheenjohtajavaltio Portugali käynnistää sen valmistelun.

Selvityksen mukaan uudessa strategialuonnoksessa on huumeiden tarjonnan vähentämisen osalta erona aikaisempaan korostettu järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan kohdennettavia toimia, covid19-epidemian vaikutuksia sekä rikollisuuden vaikutusta yhteisöihin ja erityisesti nuorten ihmisten osallistumista rikolliseen toimintaan.

Huumeiden kysynnän vähentämisen osalta on erona aikaisempaan korostettu ehkäisyä, hoitoa ja muita tuki- ja sosiaalipalveluita sekä muun muassa painotettu perheiden, lapsien ja nuorten tarpeita. Hoidon osalta on korostettu palveluiden rahoituksen pysyvyyttä, sekakäytön huomioimista hoitopalveluissa, samanaikaissairauksia, kuten päihde- ja mielenterveyshäiriöiden esiintymistä yhtä aikaa, ja erilaisia haavoittuvia ryhmiä. Myös vertaistyö on saanut oman alaluvun. Huumeiden vaikutuksen alaisena ajaminen on strategialuonnoksessa omana prioriteettinaan. Kontrolloitujen lääkeaineiden saatavuus on huomioitu erikseen.

Haittojen vähentämisen osalta strategialuonnoksessa korostetaan sitä, että toimilla tulee olla näyttöön perustuvaa vaikuttavuutta, mitä valiokunta pitää tärkeänä. Osana haittojen vähentämistä todetaan myös tarve löytää rikosseuraamuksille vaihtoehtoisia keinoja ja vaihtaa tietoja hyväksi todetuista keinoista tällä alueella. Komission tiedonannosta poiketen vankiloihin liittyvä huumausainepoliittinen työ on nyt koottu yhden otsikon alle.

Uuteen asiakirjaan on sisällytetty myös poikkileikkaavia teemoja. Asiakirjassa on nostettu aikaisempaa selkeämmin esille esimerkiksi YK:n huumausaineita käsittelevän yleiskokouksen asiakirjojen merkitys. Tutkimuksen, innovaatioiden ja tulevaisuuden näkymien osalta on korostettu muun muassa Europolin tärkeää roolia sekä yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Hallintovaliokunnan näkemyksen mukaan puheenjohtajavaltion johdolla valmistellussa uudessa strategialuonnoksessa on kiinnitetty asianmukaisesti huomiota komission esityksessä havaittuihin puutteisiin. Kokonaisuus vaikuttaa nyt aiempaa tasapainoisemmalta. Suomessa huumausaineasioita on käsitelty poikkihallinnollisena kysymyksenä ja koordinoitu lainvalvonta-, terveys-, sosiaali- ja opetusviranomaisten välisenä yhteistyönä jo vuosia.

Oman toimialansa osalta valiokunta toteaa vielä, että komission tiedonannossa huumausaineiden tarjonnan rajoittamisen toimet eli lainvalvontaviranomaisten ja oikeusviranomaisten toimivaltaan kuuluvat toimenpiteet on kuvattu kattavasti ja ne vastaavat Suomen kansallisia huumausaineiden tarjonnan rajoittamiseen kuuluvia, PTR-yhteistyössä (Poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos) toi-

meenpantavia keinoja ja toimenpiteitä. Valiokunta pitää sen vuoksi hyvänä, että lainvalvontaviranomaisten toimien osalta uusi strategialuonnos noudattaa komission tiedonannon onnistuneeksi katsottua linjaa. Vuosien 2013—2020 strategiaan verrattuna painotus lainvalvontaviranomaisten toimien vahvistamiseen on selkeä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 11.12.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Seppo Eskelinen sd
varajäsen Niina Malm sd
varajäsen Mari Rantanen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne